

"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики"

Всеукраїнський науково-виробничий журнал

ЕФМ

10' 2019 (50)

Заснований у 1997 році під назвою "Вісник Вінницького державного сільськогосподарського інституту". У 2010 – 2014 роках виходив під назвою "Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету".

З 2015 року "Економіка. Фінанси. Менеджмент:
актуальні питання науки і практики".

*Свідоцтво про державну реєстрацію
засобів масової інформації. №21154-10954ПР від 31.12.2014 р.*

Засновник

Вінницький національний аграрний університет

Редакційна колегія:

Головний редактор

доктор економічних наук, професор, академік НААН України Калетнік Г.М.

Заступник головного редактора

доктор економічних наук, доцент Головня О.М.

Члени редакційної колегії:

*Doctor of Economics, Professor **Jekabsone Sandra**;*

*Doctor of Administrative Sciences, Associate Professor **Sproge Ilze**;*

*доктор економічних наук, доцент **Вдовенко Л.О.**;*

*кандидат економічних наук, доцент **Гончарук І.В.**;*

*кандидат економічних наук, доцент **Ємчик Т.В.**;*

*доктор економічних наук, доцент **Луцяк В.В.**;*

*доктор економічних наук, доцент **Алескерова Ю.В.**;*

*кандидат економічних наук, доцент **Пришляк Н.В.**;*

*кандидат економічних наук, доцент **Салькова І.Ю.**;*

*кандидат економічних наук, доцент **Здирко Н.Г.**;*

*доктор економічних наук, професор **Свиноус І.В.**;*

*доктор економічних наук, професор **Шпикуляк О.Г.***

*Адреса редакції: **21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. 52 - 07 - 37***

*Сайт журналу: **<http://efm.vsau.org/>**, електронна адреса: **efm@vsau.vin.ua***

*Відповідальний секретар редакції – **Гонтарук Я.В.**,*

*літературний редактор-коректор і переклад іноземною мовою – **Горобець А.В.**,*

технічний секретар редакції журналу –

*кандидат технічних наук, доцент **Зелінська О.В.***

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

MAZUR K., MAZUR A. CONTENT AND SIGNIFICANCE OF THE THEORY OF INSTITUTIONALISM AS A FACTOR OF THE AGRARIAN FAMILY FARM DEVELOPMENT	7-15
ЛУТКОВСЬКА С.М. СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АПК	15-21
ПРЯМУХІНА Н.В. РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	21-27
ЖУК В.М., СІГАЙОВ А.О. НАУКОВО-ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗА СЕЛОЗБЕРІГАЮЧОЮ МОДЕЛЛЮ АГРАРНОГО УСТРОЮ	28-37
ЗАХАРЧУК О.В. ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	37-45
ДОРОНІН А.В. ВИРОЩУВАННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР ЯК СИРОВИНИ ДЛЯ БІОПАЛИВА	45-52
ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	
ГНАТЮК Н.В., ФІЩУК Н.Ю. ПОСИЛЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	53-59
РИНОК. ЦІНОУТВОРЕННЯ. ІНФРАСТРУКТУРА	
ЛОГОША Р.В. СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	60-71
ПРОНЬКО Л.М., КОЛЕСНИК Т.В., САМБОРСЬКА О.Ю. РИНОК МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	72-81
СОЦІАЛЬНА СФЕРА. РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ	
ПІДВАЛЬНА О.Г. ВПЛИВ РОЗВИТКУ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	82-88
ДИСКУСІЇ	
ZELINSKA O., KHOMEIAKOVSKA T. WAYS OF IMPROVING THE SITE OF A TOURISTIC COMPANY FOR THE SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF GREEN TOURISM BUSINESS	89-96
МАНЖОС Е.О., ГОРОБЕЦЬ А.В. ЗАСВОЄННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	97-105
ПІКОВСЬКА Т.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ НА ЗАКАРПАТТІ В 1918-1938 РР.	105-111
ЯЦЕНКО О.В., ЧОРНИЙ О.В. НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА AFLATEEN: РОЛЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОСТІ І НАБУТТЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ПОВ'ЯЗАНИХ З ЕКОНОМІКОЮ	111-118
МУХАНОВ В.М. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОЩУВАННЯ ТА ПЕРЕРОБКИ СОЇ В УКРАЇНІ В ХХІ СТ.	118-125
ДУМКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО	
ОХОТА Ю.В. КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	126-132
КУРЯНОВ В.В. ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: СУТНІСТЬ ТА СИНТЕЗ ПОГЛЯДІВ	133-140
НОВИНИ ЗАКОНОДАВСТВА	
КОВАЛЬОВ Д.В., ПОНОМАРЕНКО А.Б. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	141-150
ГАВІНСЬКА О.А. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ УКЛАДЕННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	150-158
ТОМЛЯК Т.С. ЗАХИСТ ПРАВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧІВ, ВЛАСНИКІВ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	159-168

MAZUR Kateryna – Candidate of Economics Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Agrarian Management, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008).

MAZUR Anatolii – Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Agrarian Management, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008).

МАЗУР Екатерина Васильевна – кандидат экономических наук, доцент, заведующая кафедры аграрного менеджмента, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул.Солнечная,3).

МАЗУР Анатолий Григорьевич – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры аграрного менеджмента, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул.Солнечная,3).

УДК [330.3+502/504]: 631.11

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-10-2

СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АПК ©

ЛУТКОВСЬКА С.М.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри адміністративного
менеджменту та
альтернативних джерел енергії,
проректор з міжнародної діяльності
Вінницький національний
аграрний університет,
(м. Вінниця)

У статті досліджено сутність системоутворюючих елементів та чинників впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК. Еколого-економічна безпека як один із пріоритетних напрямів економічної науки, що базується на предметних і міждисциплінарних засадах в галузі організації та управління, сприятиме формуванню нового аграрного сектора економіки. Встановлено, що система еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК є складною, має розгалужену систему зв'язків та взаємопов'язана з іншими багатоступінчастими системами, зокрема, з продовольчою безпекою. Сформовано визначення «системи еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК». Доведено, що зв'язок еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК з якістю життя населення свідчить про наявність сукупності загроз, які слід дослідити для обґрунтування інструментарію впливу та технологій управління еколого-економічною безпекою сталого розвитку АПК.

Ключові слова: еколого-економічна безпека, сталий розвиток АПК, чинники впливу на еколого-економічну безпеку, системоутворюючі елементи еколого-економічної безпеки, продовольча безпека, якість життя населення.

Рис.: 2. Літ.: 9.

SYSTEM-FORMING ELEMENTS AND FACTORS INFLUENCING THE ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC SECURITY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX

LUTKOVSKA Svitlana,
associate Professor,
Department of Administrative Management
and Alternative Energy Sources,
Vice-Rector for International Affairs
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

The article investigates the essence of system-forming elements and factors of influence on ecological and economic security of sustainable development of agroindustrial complex. Ecological and economic security, as one of the priority areas of economic science, based on subject and interdisciplinary principles in the field of organization and management, will contribute to the formation of a new agricultural sector of the economy.

It has been established that the agro-economic security system for sustainable agro-industrial development is complex, has an extensive communication system and is interconnected with other multi-stage systems, in particular food security. The definition of "system of ecological and economic security of sustainable development of agroindustrial complex" has been formed.

It is proved that the link between the environmental and economic security of sustainable agro-economic development with the quality of life of the population indicates the existence of a set of threats that need to be explored to justify the impact tools and technologies for managing the environmental-economic security of sustainable agro-industrial development.

Key words: ecological and economic security, sustainable development of agroindustrial complex, factors of influence on ecological and economic security, system-forming elements of ecological and economic security, food security, quality of life of the population.

Fig.: 2. Lit.: 9.

СИСТЕМООБРАЗУЮЩИЕ ЭЛЕМЕНТЫ И ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ АПК

ЛУТКОВСКАЯ Светлана Михайловна,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры административного менеджмента и
альтернативных источников энергии,
проректор по международной деятельности
Винницкого национального аграрного университета
(г. Винница)

В статье исследована сущность системообразующих элементов и факторов влияния на эколого-экономическую безопасность устойчивого развития АПК. Эколого-экономическая безопасность как одно из приоритетных направлений экономической науки, базирующейся на предметных и междисциплинарных началах в области организации и управления, будет способствовать формированию нового аграрного сектора экономики. Установлено, что система эколого-экономической безопасности устойчивого развития АПК является сложной, имеет разветвленную систему связей и взаимосвязана с другими многоступенчатыми системами, в частности, продовольственной безопасностью. Сформулировано определение «системы эколого-экономической безопасности устойчивого развития АПК». Доказано, что связь эколого-экономической безопасности устойчивого развития АПК с качеством жизни населения свидетельствует о наличии совокупности угроз, которые следует исследовать для обоснования инструментария воздействия и технологий управления эколого-экономической безопасностью устойчивого развития АПК.

Ключевые слова: эколого-экономическая безопасность, устойчивое развитие АПК, факторы влияния на эколого-экономическую безопасность, системообразующие элементы эколого-экономической безопасности, продовольственная безопасность, качество жизни населения.

Рис.: 2. Лит.: 9.

Постановка проблемы. Системність будь-якого явища, пов'язаного з одночасним впливом, деформацією зв'язків, формуванням нових процесів та комплексністю наслідків, розтягнутих у просторі й часі в науковців не викликає сумнівів. І чим масштабнішим є цей процес, тим складнішою є система. Дослідження складних систем – наукомісткий і тривалий процес, складність якого полягає в тому, що виокремлення системоутворюючих елементів з метою спрощення оцінки та виявлення закономірностей, характеризується емерджентними наслідками, тому результати таких досліджень відмінні за видами та обсягами наслідків, ризиків, міцністю наявних та нових зв'язків від реальної ситуації.

Еколого-економічна безпека сталого розвитку АПК під впливом сучасних світових тенденцій, розвитку ринку, складнопрогнозованості економічних трансформацій, оцінки та зниження ризиків передбачає вирішення пов'язаних з її забезпеченням проблем через механізми організації та

управління інноваційними процесами. Такий підхід для української економіки, зокрема агропромислового сектору, є особливо актуальним, оскільки наявність потужного і унікального інноваційного потенціалу дозволяє вітчизняному АПК претендувати на світове лідерство.

Успіх інноваційної основи процесів розвитку АПК безпосередньо пов'язаний з побудовою національної інноваційної системи, яка повинна пронизати економічну систему країни і має бути вбудованою в неї. Мережева структура ланок такої системи повинна забезпечити тісний їх взаємозв'язок та забезпечити умови, процеси розробки, впровадження та поширення інновацій. Відсутність відповідних досліджень щодо обґрунтування системоутворюючих елементів та чинників впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК окреслила проблему наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи у цьому контексті систему еколого-економічної безпеки, зауважимо, що такий ракурс не властивий сучасній науці, діапазон досліджень у досліджуваному напрямі коливається від суті понять «системність» і «економічна безпека» до більш складних, але максимально спрощених для вивчення «економічна система» і «екологічна» (продовольча) «безпека», а також явищ, пов'язаних із цими поняттями.

Системність в економіці як її якісна характеристика розглядається у працях Е.М. Лібанової, М.А. Хвесика [1], І.В. Спільник [2], В.О. Шпильової [3], Н.В. Прямухіної [4] та інших. Окремі міждисциплінарні дослідження [5] присвячено складним системам в економіці, які функціонують у взаємозв'язку з екологічними, біологічними, фізичними тощо системами, а тому підпадають під вплив великої кількості різноманітних за силою, якісними характеристиками та характером впливу чинників.

Система (від дав.-гр. σύστημα — «сполучення», «ціле», «з'єднання») — множина взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою, і мають мету [6].

Л. фон Берталанфі визначав систему як сукупність елементів, що знаходяться у визначених відношеннях один з одним і з середовищем [7].

Згідно з його визначенням система — це сукупність різних функціональних одиниць (біологічних, людських, інформаційних тощо), які пов'язані із середовищем і слугують для досягнення певної загальної мети шляхом дії над матеріалами, енергією, біологічними явищами та керування ними [8, с. 15].

За В.М. Сагатовським, система — це скінченна множина функціональних елементів і відносин між ними, які виокремлено з середовища відповідно до певної мети в межах визначеного часового інтервалу [9, с. 15].

Згідно з Ю.І. Черняком система — це відображення у свідомості суб'єкта (дослідника, спостерігача) властивостей об'єктів та їх відношень у вирішенні завдання дослідження, пізнання. Відома також велика кількість інших визначень поняття "система", що використовуються залежно від контексту, галузі знань та цілей дослідження [9, с. 16].

Метою статті є обґрунтування системоутворюючих елементів та чинників впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК.

Виклад основного матеріалу. Системність еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК має дуальну природу, оскільки передбачає, по-перше, системність еколого-економічної безпеки як характеристики, властивості та процесу в АПК, по-друге, системність сталого розвитку, виходячи з сукупності цілей та в контексті функціонування АПК. Розуміння зазначеного, а також необхідності пошуку підходів до забезпечення еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК за умов глобалізації, внутрішніх та зовнішніх економічних трансформацій обґрунтовує інноваційний підхід, який є водночас призмою для дослідження системоутворюючих елементів та критерієм оцінки для складників відповідної стратегії.

Дати визначення системи можна враховуючи такі чотири ознаки [9, с. 21]:

- 1) система є цілісним комплексом взаємозв'язаних елементів;
- 2) система утворює єдність із середовищем;
- 3) як правило, системи, що досліджуються, є елементами більш високого класу;
- 4) елементи будь-якої системи, що досліджується, у свою чергу, можуть бути системами нижчого порядку.

Ми погоджуємося з поданою вище точкою зору та вважаємо, що системоутворюючі елементи еколого-економічної безпеки є динамічними при відносній сталості структури, їх якісні характеристики змінюються під впливом явищ і процесів, що відбуваються в національній економіці.

Еколого-економічна безпека АПК є системоутворюючим складником економічної безпеки країни. Вона тісно пов'язана з продовольчою безпекою, еколого-економічною безпекою підприємств та якістю життя населення. На погляд автора така система побудови передбачає синхронну взаємодію зазначених ланок. Якщо механізм управління цією системою (кожної з її ланок) є ефективним, очевидно, що відповідні важелі спрямовані на досягнення еколого-економічної безпеки та безпеки економічної безпеки країни, забезпечать її досягнення й утримання. Якщо відбувається збій в механізмі управління на рівні будь-якої ланки, існує великий ризик формування дестабілізуючих процесів на сільськогосподарських підприємствах. Відповідним чином таке управління впливає на якість життя населення. Загалом цей зв'язок представлено на рис. 1.

Рис. 1. Місце еколого-економічної безпеки АПК в системі економічної безпеки та її зв'язок з якістю життя населення

Джерело: розроблено автором

На рисунку представлено всі найбільш важливі аспекти життєдіяльності суспільства, зосереджені у категорії «якість життя населення». Йдеться як про сільське населення, яке безпосередньо пов'язане з АПК та підприємствами цього сегменту економіки, переважна більшість якого залежить від механізму еколого-екологічної безпеки, так і про населення міст, яке залежить від сільськогосподарської продукції та продовольчої безпеки. Як похідна соціального та еколого-економічного розвитку, якість життя населення є важелем впливу на продовольчу безпеку, ефективність сільськогосподарського виробництва, рушійною силою саморозвитку підприємств АПК та його еколого-економічної безпеки.

Через виробництво продуктів харчування і якість продовольства агропромисловий комплекс пов'язаний з якістю життя населення і входить в систему безпеки України (рис. 1). Така система побудови передбачає, на наш погляд, їх синхронну взаємодію. Збій в механізмі управління на рівні країни можуть викликати процеси дестабілізуючого характеру на сільськогосподарських підприємствах. І навпаки, прогресивний механізм економічної безпеки АПК, що викликає стійкість АПК і його підприємств, впливає позитивно на економіку, якість життя населення і безпеку всієї країни.

За умов загострення конкуренції і глобалізації розвитку економіки підприємства повинні забезпечувати власну економічну безпеку. Наявність різних форм власності в сільському господарстві спричинила формування різних типів організацій, які умовно можна поділити на дві відносно однорідні групи: підприємства акціонерного і кооперативного типів. Особливе значення має забезпечення продовольчої безпеки.

Офіційно прийнятий у світовій практиці термін "продовольча безпека" – використовується для характеристики стану продовольчого ринку країни, або групи інтегрованих країн. Вона забезпечується потенціалом, гарантіями, ресурсами та визначає здатність держави незалежно від зовнішніх і внутрішніх умов і загроз задовольняти потреби населення в харчових продуктах у кількості, якості й асортименті, достатньому для його здорового фізичного і соціального розвитку. Також продовольчу безпеку характеризує рівень платоспроможного попиту населення, достатній для придбання певного набору продуктів харчування. З категорії продовольчої безпеки виникають ще два поняття, похідні – «продовольча незалежність» і «самозабезпечення продовольством». Часто їх ототожнюють, що, на нашу думку, є помилковим, оскільки в основі оцінки продовольчої незалежності (як найважливішого елемента національної продовольчої безпеки) лежить кількісний підхід, заснований на деяких порогових критеріальних значеннях імпорту продовольства. Функціонування ж народного господарства країни на принципах продовольчого самозабезпечення – лише один з можливих варіантів досягнення національної продовольчої незалежності, а в загальному випадку остання обумовлюється сукупною економічним потенціалом і конкурентоспроможністю національної економіки.

Щодо системи еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК, пропонуємо таке визначення: це множина елементів екологічної та економічної систем, каузально поєднаних між собою зв'язками різної сили і потужності, яка є інноваційним важелем прогнозування, оцінки та запобігання ризикам розвитку АПК за умов сталого розвитку.

Саме таке визначення системи є актуальним для еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК, оскільки поєднує обидві системи, окреслює їх зв'язок, а також зв'язки між елементами всередині цих систем й інноваційність у процесах організації, забезпечення та управління еколого-економічною безпекою АПК.

Вище було визначено, що сталий розвиток АПК за своєю сутністю є таким, який забезпечує ефективне відтворення матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, технологічне вдосконалення АПК, збереження навколишнього середовища та гармонізацію відносин між виробниками сільськогосподарської продукції й зовнішнім їхнім оточенням, що в сукупності веде до задоволення потреби ринку в сільськогосподарській продукції.

На цій основі та враховуючи місце і роль еколого-економічної безпеки АПК в системі економічної безпеки країни, вважаємо за доцільне розглянути чинники впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК. Умовно поділяємо їх на три групи:

- не підпадають під масове регулювання;
- регульовані частково;
- повністю залежні від здійснюваної аграрної політики (рис. 2).

Рис. 2. Чинники впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК
Джерело: розроблено автором

Виокремлюючи регулювання як параметр умовного поділу системи чинників впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК, визначаємо його як головний, який може здійснити вплив на зазначені чинники. Адже еколого-економічна безпека сталого розвитку АПК є наслідком ефективного функціонування цієї сфери та управління механізмом її формування, частина якого (екологічна) є незалежною від якості та інноваційності управлінських технологій та інструментів регулювання. Тому для дослідження системи чинників важливо виокремити ті, на які не можна здійснити впливу, або ж вплив на які ускладнений системою неекологічних показників. Варто зосередити увагу на тих групах чинників впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК, які повністю або частково регульовані, група нерегульованих чинників передбачає застосування адаптивних механізмів для пристосування до них елементів еколого-економічної безпеки АПК.

З-поміж системи чинників, які здійснюють вплив на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК, першочерговий інтерес представляють ті чинники, які здійснюють цілеспрямований вплив на сталий розвиток агропромислового комплексу, забезпечують та дозволяють стимулювати його активність. З урахуванням сучасного соціального, еколого-економічного, політичного тощо стану розвитку національної економіки й тих проблем, які необхідно вирішити, до основних чинників впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК, вплив яких може і повинен регулюватися, ми віднесли:

– удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку сільськогосподарського виробництва;

– забезпечення інноваційності розвитку АПК;

– зміцнення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств;

– забезпеченість підприємств АПК кваліфікованими кадрами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті здійсненого дослідження щодо виокремлення системоутворюючих елементів та чинників впливу на еколого-економічну безпеку сталого розвитку АПК слід зазначити:

1) система еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК є складною, має розгалужену систему зв'язків та взаємопов'язана з іншими багатоступінчастими системами, зокрема, з продовольчою безпекою;

2) дано визначення «системи еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК», яка є множиною елементів екологічної та економічної систем, каузально поєднаних між собою зв'язками різної сили і потужності, яка є інноваційним важелем прогнозування, оцінки та запобігання ризикам розвитку АПК за умов сталого розвитку;

3) зв'язок еколого-економічної безпеки сталого розвитку АПК якістю життя населення свідчить про наявність сукупності загроз, які слід дослідити для обґрунтування інструментарію впливу та технологій управління еколого-економічною безпекою сталого розвитку АПК.

Список використаної літератури

1. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. К.: ДУ ІЕСР НАН України, 2014. 776 с.

2. Спільник І.В., Ярошук О.В. Принцип системності в аналітичних дослідженнях. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28(2). С. 182-190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2018_28%282%29_25

3. Шпильова В.О. Сучасна стратегія управління регіональними економічними системами в середовищі інформаційного менеджменту. *Менеджер*. 2019. № 2. С. 25-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2019_2_5

4. Прямухіна Н.В. Теоретичні особливості ринкових трансформацій та їх роль для регіональної економіки. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2015. Т. 20, Вип. 2(1). С. 124-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2015_20_2%281%29_31

5. Прямухіна Н.В. Обґрунтування підходів до адаптаційного управління трансформаціями економічної системи. *Економіка, фінанси, право*. 2017. № 4. С. 15-19.

6. Матеріал з Вікіпедії URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Система>

7. Бергаланфи Л. фон. Общая теория систем — Критический обзор. Исследования по общей теории систем: Сборник переводов. Общ. ред. вст. ст. В.Н. Садовского и Э.Г. Юдина. М.: Прогресс, 1969. С. 28.

8. Масікевич Ю.Г., Шестопалов О.В., Негадайло А.А. Теорія систем в екології: підручник. Суми: Сумський державний університет, 2015. 330 с.

9. Горбань О.М., Бахрушин В.Є. Основи теорії систем і системного аналізу: Навчальний посібник. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2004. 204 с.

References

1. Libanova E.M., Xvesy`k M.A. (2014). Social`no-ekonomichny`j potencial stalogo rozvy`tku Ukrainy` ta yiyi regioniv: nacional`na dopovid. [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions: a national report]. K.: *DU IESPR NAN Ukrayiny` – IESPR NAS of Ukraine*, 776. [in Ukrainian].

2. Spil`ny`k I.V., Yaroshhuk O.V. (2018) Pry`ncy`p sy`stemnosti v anality`chny`x doslidzhennyax. [The principle of systematicity in analytical research]. *Ekonomichny`j analiz – Economic analysis*. T. 28(2). 182-190 [in Ukrainian].

3. Shpyl`ova V.O. (2019) Suchasna strategiya upravlinnya regional`ny`my` ekonomichny`my` sy`stemamy` v seredovy`shhi informacijnogo menedzhmentu [Modern strategy of management of regional economic systems in the information management environment]. *Menedzher – Manager*. 2. 25-33 [in Ukrainian].

4. Pryamuxina N. V. (2015). Teorety`chni osobly`vosti ry`nkovy`x transformacij ta yix rol` dlya regional`noyi ekonomiky` [Theoretical features of market transformations and their role in the regional economy]. *Visny`k Odes`kogo nacional`nogo universy`tetu. Seriya : Ekonomika – Bulletin of the Odessa National University. Series: Economics*. T. 20, Vy`p. 2(1). 124-127 [in Ukrainian].

5. Pryamuxina N.V. (2017). Obg`runtuvannya pidxodiv do adaptacijnogo upravlinnya transformacijamy` ekonomichnoyi sy`stemy` [Substantiation of approaches to adaptive management of economic system transformations]. *Ekonomika, finansy`, pravo – Economics, finance, law*. 4. 15-19 [in Ukrainian].

6. Material z Vikipediyi URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Система> [in Ukrainian].

7. Bertalanfy` L. fon. (1969). Obshhaya teory`ya sy`stem — Kry`ty`chesky`j obzor. Y`sledovany`ya po obshhej teory`y` sy`stem: Sborny`k perevodov [General systems theory - Critical review. Research on General Systems Theory: A Collection of Translations.]. Obshh. red. vst. st. V. N. Sadovskogo y` Э. G. Yudy`na. M.: *Progress – Progress*. 28 [in Russian].

8. Masikevy`ch Yu. G., Shestopalov O. V., Negadajlo A. A (2015). Teoriya sy`stem v ekologiyi : pidruchny`k [Systems theory in ecology: a textbook]. *Sumy` : Sums`ky`j derzhavny`j universy`tet – Sumy: Sumy State University*, 330 [in Ukrainian].

9. Gorban` O.M., Baxrushy`n V.Ye. (2004). Osnovy` teoriiy sy`stem i sy`stemnogo analizu: Navchal`ny`j posibny`k [Fundamentals of Systems Theory and Systems Analysis: A Tutorial]. *Zaporizhzhya: GU "ZIDMU" – Zaporizhzhya: GU "ZDIMU"*, 204 [in Ukrainian].

Відомості про автора

ЛУТКОВСЬКА Світлана Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, проректор з міжнародної діяльності Вінницького національного аграрного університету, вул. Сонячна, 3, м. Вінниця, 21008, e-mail: svetvsau@gmail.com

LUTKOVSKA Svitlana, associate Professor, Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vice-Rector for International Affairs Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnitsa, Soniachna str, 3, e-mail: svetvsau@gmail.com)

ЛУТКОВСКАЯ Светлана Михайловна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, проректор по международной деятельности Винницкого национального аграрного университета, ул. Солнечная, 3, г. Винница, 21008, e-mail: svetvsau@gmail.com

УДК:332.142.6

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-10-3

**РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МІСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ©**

ПРЯМУХІНА Н.В.
доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри економіки
Вінницького національного
аграрного університету
(м. Вінниця)

У статті висвітлено вадливість раціонального природокористування як складової еколого-економічної конкурентоспроможності міських територій. Зазначено, що раціональне природокористування в міських умовах безпосередньо залежить від прийняття адекватних управлінських рішень щодо економічної діяльності суб'єктів господарювання та реалізації стратегій розвитку міських територій. Подано склад системи раціонального природокористування та обґрунтовано алгоритм управління раціональним